

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

A NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA KUTATÁSI- KÉPZÉSI TERVE, TANULMÁNYI ÉS VIZSGARENDJE

A Doktori Iskola hét fő oktatási és kutatási programból áll. Ezek a képzési programok közös alapokra épülnek. A hallgatók ugyanabból a kurzus-kínálatból választhatnak. Az előzetes tanulmányoktól és képzettségtől függően veszik fel az alapozó tárgyakat, és a választott kutatási területtől függően az egyes speciális kurzusokat. A kurzusok számát és a félévenkénti tanulmányi terhelést a kreditrendszer szabályozza. A képzési programok a kutatás tekintetében sem elszigeteltek egymástól, a doktori iskola oktatói törekednek arra, hogy minél több képzési programokat átmetsző, sokoldalú kooperációra lehetőséget kínáló közös projektet indítsanak, melyekben az iskola hallgatói önálló részfeladatokat dolgozhatnak ki. Az együttműködés bővítheti a kutatási módszerek spektrumát, kölcsönösen inspiráló hatású lehet a különböző területek elméleteinek és modelljeinek megismerése. Az első rész ezt a hét kutatási-képzési programot mutatja be.

A kutatómunka teljes mértékben személyre szabott és a témavezető irányítása alatt folyik. Az egyéni munka kereteit a tanulmányi rend, benne a kreditrendszer határozza meg, amelyet a második rész foglal össze.

A Doktori Iskola kutatási-képzési terve

Oktatáselmélet

Programvezető: Csapó Benő, DSc

A képzési program általános keretei

A képzési program az iskolai tanítás és tanulás kutatási problémáinak tágabb kereteivel és fő témaköreivel ismerteti meg a hallgatókat. Az elméleti felkészítés főleg a kognitív fejlődéssel, a képességek kutatásával, a deklaratív és procedurális tudás kapcsolatával, az iskolában elsajátított tudás szerveződésével, a tudás alkalmazásával, a problémamegoldással, a transzferrel, az iskolai tanulási-tanítási folyamatokkal kapcsolatos kérdéseket foglalja magában.

Kutatási témákat elsősorban két területen, az iskolában elsajátított tudás minőségének és szerveződésének vizsgálata, valamint a tanítás-tanulás módszereinek, hatékonyságának fejlesztése terén kínál fel. Az iskolában elsajátított tudás vizsgálatának két fő módszertani kerete alakult ki. Egyrészt nagyobb mintán végzett keresztmetszeti felmérésekkel lehetőség van a különböző készségek és képességek fejlődési folyamatainak leírására, feltérképezésére. Az elmúlt években több ilyen képesség fejlődési folyamatainak felmérésére került sor. Másrészt kisebb mintákon elvégzett, sok változóra kiterjedő felmérésekkel lehetőség kínálkozik az összefüggések sokoldalú elemzésére. Az iskolai tanítási-tanulási folyamatok módszereinek fejlesztése, hatékonyságának javítása terén elsősorban az iskolában végzett fejlesztő kísérletek jöhetnek számításba, melyek módszertani keretei, technikai az intézetben ugyancsak kialakultak.

A doktori programban dolgozó hallgatók munkája a SZTE Neveléstudományi Intézete mellett működő MTA-SZTE Képességfejlődés Kutatócsoport, valamint Oktatáselméleti Kutatócsoport kutatásaihoz is kapcsolódhat. A Kutatócsoportok munkatársai közreműködnek a doktori program képzési és kutatási feladatainak megoldásában. Az utóbbi években pedig német, luxemburgi és finn kollégák is bekapcsolódtak a doktori iskola munkájába.

Fontosabb kutatási témák

1. A képességek fejlődése és fejlesztése

Az 1990-es évek végén számos képesség és készség felmérésére sor került, nagyrészt országos reprezentatív mintákon, keresztmetszeti adatgyűjtési technikát alkalmazva. A képességek nagyobb mintákon történő felmérését minden esetben az adott képesség elméleti tanulmányozása, szerkezetének leírása, az iskolai tanulásban és a tudás alkalmazásában betöltött szerepének elemzése, majd kisebb mintákon végzett pilot-study jellegű vizsgálatok előzték meg. A felmért fontosabb képességek és készségek például a kombinatív, a rendszerezési és a logikai képesség, az induktív gondolkodás, a szöveges feladatmegoldó készség és a mértékváltás valamint a különböző idegen nyelvi készségek. A képzési program keretében hasonló készségek és

képességek meghatározására, értelmezésére és a fejlődési folyamatok felmérésére kerülhet sor.

(a) A korábbi vizsgálatok kiterjesztése: új területek, tantárgyak és életkorok vizsgálata, újabb kontextusban, a háttérváltozók szélesebb körének elemzésével.

(b) A komplex problémamegoldás képességének vizsgálata további életszerű helyzetekben, az iskolában elsajátított tudás és a problémamegoldás kapcsolata, a transzfer részletes elemzése, a kontextus és a strukturális tényezők szerepének vizsgálata.

(c) A véletlennel, a valószínűséggel és a bizonytalansággal kapcsolatos gondolkodás vizsgálata, a korrelatív és valószínűségi gondolkodás fejlődése, a gondolkodás hibái, naiv általánosítások és tévképzetek a korrelatív gondolkodásban, valószínűségi folyamatok megértése, reprezentációinak lehetőségei a természet- és társadalomtudományi tantárgyakban.

(d) A matematikai gondolkodás fejlődésének kritikus pontjai, a gondolkodás fejlesztésének lehetőségei a matematika-tanítás újabb hangsúlyváltásaival összefüggésben. A szöveges feladatmegoldás szerepe a realisztikus matematikai modellezés keretében, a belátás (heurisztika), az algoritmikus gondolkodás, a tanulók gondolkodási stratégiáinak fejlődése.

(e) Az olvasási készség fejlődése, az olvasás előfeltételeinek elemzése, az óvoda-iskola átmenet tanulmányozása, új mérőeszközök kidolgozása.

(f) Az induktív és az analógiás gondolkodás szerepe egyes tantárgyak tanulásában. Analógiák és izomorf problémák, az analógiák szerepe a tudás többszörös reprezentációjában.

2. Az iskolában elsajátított tudás szerveződése, minőségének jellemzése

Az elmúlt években több egymást követő koncentrált vizsgálat irányult az iskolában elsajátított tudás minőségének, alkalmazhatóságának mérésére alkalmas eszközök (a természettudományi tudás alkalmazása, természettudományos tévképzetek, matematikai megértés, írásbeli szövegalkotás, történelmi gondolkodás, kritikai gondolkodás, valószínűségi gondolkodás, komplex problémamegoldás, bizonyítási képesség, következtetési sémák) kidolgozására, majd az empirikus elemzésekre.

A PhD képzés keretében végezhető kutatási témák mindenekelőtt a következő területekre terjedhetnek ki.

(a) A tartalmi tudás szerveződésének sajátosságai, a fogalomfejlődés, fogalmi megértés, fogalmi váltás tanulmányozása a természet- és társadalomtudományok néhány kiemelt, központi jelentőségű területén. A szemantikus reprezentáció, a többszörös reprezentáció lehetőségei és szerepe a megértés elmélyítésében.

(b) Az iskolai teljesítmények és az azokat befolyásoló affektív tényezők kapcsolata (például a teljesítménymotiváció, az elsajátítási motiváció, az önszabályozó tanulás, az attribúciók, az énkép).

3. A képességek iskolai fejlesztése

A korábbi kutatási programok keretében sor került a műveleti gondolkodás különböző összetevőinek és az analógiás gondolkodásnak a fejlesztésére. Megtörtént a tartalomba ágyazott képességfejlesztés elméleti kereteinek és gyakorlati módszereinek kidolgozása. Elindultak a kísérletek a kritériumorientált képességfejlesztés terén. A doktori képzés keretében a jelöltek számára ideális kutatási téma egy-egy tananyagba ágyazott fejlesztő program kidolgozása és kísérleti kipróbálása.

(a) Több, elsősorban az anyanyelvhez (olvasás-szövegértés, írásbeli szövegalkotás), a logikai-matematikai műveletrendszerhez, az induktív és az analógiás gondolkodáshoz, illetve egyes tantárgyakhoz – matematika, kémia, fizika, biológia, történelem, idegen nyelvek – kapcsolódó területen kerülhet sor a tartalomba ágyazott, illetve a kritériumorientált fejlesztő modell alkalmazására, hatékonyságának kipróbálására.

(b) A fejlődésben lemaradó tanulók képességeinek fejlesztése. A hátrányos helyzetű családokból, ingerszegény környezetből kikerülő tanulók célzott, nagyrészt individualizált, felfelé nivelláló hatású, komplex fejlesztő programjainak kidolgozása, a programok kísérleti kipróbálása, hatékonyságának bemérése. A reziliencia tanulmányozása, a hátrányos helyzet mellett magas teljesítményre motiváló iskolai környezet azonosítása, fejlesztése.

(c) A speciális nevelési igényű tanulók fejlődésének vizsgálata és fejlesztésének lehetőségei.

4. Az elsajátított tudás minőségét és a tanuláshoz való viszonyt javító módszerek

Az előző kutatások keretében egyrészt sor került a tudás minőségével kapcsolatos problémák feltárására, másrészt tananyag közvetítésének és a gondolkodási képességek fejlesztésének integrálására. Szükség van további olyan kutatásokra, iskolai tanulási-tanítási módszerek kifejlesztésére, amelyek egyrészt javítják a megértést és a tudás alkalmazhatóságát, másrészt a fejlesztik a motivációt, erősítik a tanulás affektív tényezőit.

(a) További módszerekkel lehet bővíteni a különböző oktatási célok integrált megvalósítására irányuló iskolai kísérleteket. Ilyenek például a *Problem Based Learning* és a *Content Based Language Learning*. Mindegyiket számos tantárgyban ki lehet próbálni. A tudás minőségében bekövetkezett változások mérésére fel lehet használni a korábban kidolgozott mérőeszközöket.

(b) A tanulás-szervezés megváltoztatása a tudás minősége és a tanuláshoz való viszony javítása érdekében. A fogalmi térképek használata, a metakognitív effektusok, az egyéni és csoportos projektek módszere, a csoport-munka, a kooperatív tanulás, a megtanító stratégiák, a differenciáció és az individualizáció alkalmazása az említett célok megvalósítása érdekében. Fejlesztő programok kidolgozása, kísérleti kipróbálása.

(c) Az új tudáskonceptiókra épülő, konstruktivista szemléletű, a tudás minőségét, a tantárgyi attitűdöket és a tanuláshoz való általános viszonyt javító taneszközök (tankönyvek, multimédiás eszközök) kidolgozása, kísérleti kipróbálása. A taneszközök ilyen szempontú fejlesztésével és elemzésével kapcsolatos elméleti keretek és technikák kidolgozása és alkalmazása.

5. Zenei nevelés

A kutatási témához az egyetem két műhelyének kialakuló együttműködése teremt keretet. Az egyetem zeneművészeti karán folyó művészképzés, művésztanár képzés háttérben jelentős zenepedagógiai tapasztalat halmozódott fel. Másrészt a pedagógiai értékeléssel foglalkozó kutatói műhely vizsgálatainak spektrumában megjelent a zenei képességek felmérése. E két kutatási tradíció együttműködéséből fontos további kutatási területek indulhatnak ki.

(a) A zenei képességek fejlődése, mérőeszközök kidolgozása. A technológia-alapú mérés lehetőségei, mérőeszközök kidolgozása és kipróbálása, az online tesztelés alkalmazása az óvodától a középiskoláig.

- (b) A hangszeres képzés és a zenei nevelés kapcsolata.
- (b) A zenei képességek vizsgálata a zeneművészeti közoktatásban.
- (c) A zenehallgatás hatásának vizsgálata deviáns fiatalok körében.

Neveléstudomány

Programvezető: Zsolnai Anikó, Dr. habil

A képzési program általános keretei

A képzési program fókuszában a nevelés interdiszciplináris vizsgálata áll. Az utóbbi évtizedek gyökeres változást hoztak az ember mint szociális lény megismerése terén. Az ezzel foglalkozó tudományos diszciplínák által (humánológia, szociálpszichológia, nevelésszociológia, ideglettan) számos olyan eredmény született, amelyek nélkülözhetetlenek a neveléstudományi kutatások számára. A pedagógia az alakíthatóság és a fejlesztés lehetőségeire fókuszál, s mint a segítő szakmák csoportjába tartozó, a nevelést segítő és fejlesztő tevékenységként definiálja. E korszerű értelmezés viszont csak az interdiszciplinaritás jegyében lehetséges, így a program alapvető képzési funkciója, hogy a doktori iskola hallgatói számára lehetővé tegye a nevelés problémaköreinek széles látókörű szociálpszichológiai, nevelésszociológiai, humánológiai, ideglettani, neveléstudományi megalapozását az elmélet és az empirikus kutatás szempontjából egyaránt.

Kutatási témákat elsősorban három területen, a szociális és az érzelmi kompetencia fejlődésének vizsgálata, az ezek alakulásában fontos szerepet játszó pedagógiai és iskolai kötődések kutatása, valamint az érzelmi és szociális tanulás módszereinek, hatékonyságának fejlesztése terén kínál fel. Ezek mellett a neveléssel kapcsolatos tágabb témakörök, például *teacher as professional helper – teaching as helping behaviour*; a tanulási motiváció és a szociális környezet kapcsolata; az erkölcsi fejlődés és fejlesztés; az iskolai értékterjesztés komplex vizsgálata szintén részét képezik a kutatási programnak.

A képzési program a Neveléstudományi Intézet mellett szoros együttműködésben áll a Szegedi Tudományegyetem két másik intézete, a Pszichológiai Intézet és a Magatartástudományi Intézet, valamint a Szociális Kompetencia Kutatócsoport által koordinált kutatásokkal.

Fontosabb kutatási témák

1. A szociális viselkedés fejlődését befolyásoló tényezők

A szociális viselkedést a szociális kompetencia irányítja, amely sokféle komponens (képességek, készségek, motívumok és ismeretek) bonyolult kölcsönhatásrendszere. Működésének hatékonysága vagy elégtelensége meghatározó egész életünkre, hisz az emberi lét alapja a társas viszonyrendszer. A szociális kompetencia fejlődését számos tényező befolyásolja. Ezek közé tartozik az intraperszonális (pl. eltérő kognitív és nyelvi képességek, különböző temperamentum) és az interperszonális tényezők (pl. mikro- és makrokulturális közeg, család, iskola, kortársak) csoportja. E tényezők együttes hatása által zajlik le az a tanulási folyamat, amely során a szociális viselkedés kialakul. Eddigi vizsgálataink az interperszonális tényezők közé tartozó családi hatások szerepére irányultak. A képzési program keretében hasonló vizsgálatokra kerülhet sor az intraperszonális és az interperszonális tényezők körében, illetve ezek kölcsönhatásrendszerére vonatkozóan.

2. A szociális készségek és képességek fejlődése

Az 1990-es évek közepétől megkezdődött a szociális készségek és képességek feltérképezését főként keresztmetszeti adatgyűjtési technikát alkalmazva. A képességek és készségek felmérését mindig az adott képesség, ill. készség elméleti tanulmányozása, szerkezetének leírása előzte meg. Az eddig felmért fontosabb képességek és készségek a szociálisprobléma- megoldó képesség, a szociálisérdek-érvényesítő képesség, a konfliktusmegoldások során alkalmazott szociális készségek. A képzési program keretében hasonló készségek és képességek meghatározására, értelmezésére és a fejlődési folyamatok felmérésére kerülhet sor.

3. Az érzelmi készségek és képességek fejlődése

A szociális interakcióban az érzelmek megfelelő kifejezése alapvető. Az érzelmek felismerése és megértése az érzelmek által közvetített információk dekódolását és értelmezését, az érzelmek szabályozása pedig a különböző tartalmú és intenzitású érzelmek kezelését, irányítását jelenti. Keresztmetszeti vizsgálatok keretében megkezdődött az érzelmek felismerésének és kifejezésének mérését óvodás- és iskoláskorú gyerekek körében. A képzési program keretében a különböző érzelmi készségek és képességek meghatározására, értelmezésére és a fejlődési folyamatok felmérésére nyílik lehetőség. Ugyancsak megfelelő kutatási téma lehet annak kutatása, hogy a különböző érzelmi képességek és készségek fejlettsége miként hat a szociális viselkedés fejlődésére.

4. A szociális és az érzelmi készségek, képességek óvodai és iskolai fejlesztése

Az 1980-as években jöttek létre az osztályszintű, preventív célú fejlesztési programok, amelyek az 1990-es évektől túlnyomórészt többdimenzióssá (kognitív, affektív területek együttes fejlesztése) váltak. A nem tantárgyi tartalmakba ágyazott direkt fejlesztés mellett megjelentek az indirekt, a tantárgyi tartalmakat figyelembe vevő programok is. Jelenleg Magyarországon viszonylag kevés fejlesztő programmal és azok kidolgozását segítő koncepcióval rendelkezünk, így a doktori képzés keretében a jelöltek számára fontos kutatási téma egy-egy direkt, ill. tananyagba ágyazott fejlesztő program kidolgozása és kísérleti kipróbálása.

5. Pedagógiai és iskolai kötődések

A korai kötődés-kapcsolatok és a későbbi szociális viselkedést összevető tanulmányok és vizsgálatok sok bizonyítékkal szolgálnak arra nézve, hogy az egyén szociális és érzelmi fejlődése folyamatos csecsemőkorban, kisgyermekkorban és óvodáskorban, ami legfőként az anya-gyermek közötti kötődés eredménye. Bár az óvodában és az iskolában létrejövő kötődések is befolyással vannak a gyerekek szociális és érzelmi fejlődésére, az ezzel foglalkozó kutatások száma jóval kevesebb az előbbi területhez képest.

Az iskolai kötődések vizsgálatára hazánkban eddig kevés kutatás vállalkozott, s különösen igaz ez a pedagógushoz való kötődésre. Míg nemzetközi téren az utóbbi két évtizedben számos vizsgálat történt ezen a területen, a hazai vizsgálatok csak érintőlegesen foglalkoztak eddig a pedagógus-tanuló közötti kötődéssel. Fontos kutatási téma annak feltérképezése, hogy különböző életkorokban ezek a kapcsolatok milyen hatással vannak a gyerekek osztályban elfoglalt helyzetére, társas kapcsolataik alakulására, tanulási motivációjára, tanulmányi teljesítményére.

Pedagógiai értékelés

Programvezető: Vidákovich Tibor, Dr. habil

A képzési program általános keretei

A pedagógiai értékeléssel, a tudásszint- és képességmérésekkel kapcsolatos hazai kutatásokban, fejlesztésekben a SZTE (korábban JATE) Neveléstudományi Intézete évtizedek óta meghatározó szerepet tölt be. Az 1960-as évek végén elsőként itt indult meg a sztenderdizált tudásszint- és készségmérő tesztek, feladatbankok kifejlesztése, publikálása, az ezzel kapcsolatos mérésmetodikai problémakörök rendszeres vizsgálata. Az 1980-as évektől a képességvizsgálatok, illetve a tudás szerkezetének feltárása, a diagnosztikus jellegű, az oktatási innovációt segítő értékelési formák és eszközrendszerek kidolgozása is innen indult el.

A kilencvenes évek elejétől a pedagógiai értékelés, tesztelés szerepe jelentősen megnövekedett. A kimenetszabályozás erősödése, az országos értékelési és vizsgarendszer jelenleg folyamatos fejlesztése egyre több, magas szintű értékelés- és tesztelés-módszertani felkészültséggel rendelkező szakember munkáját igényli. Az igényekre és az érdeklődésre jellemző, hogy az országos szakértői listákon igen nagyszámú, pedagógiai értékelési feladatok megoldására vállalkozó szakértő szerepel. Az értékelési szakértők iránti igények kielégítése céljából indult el a pedagógiai értékelési szakértő szakirányú továbbképzés, melynek keretében évente kb. 50 hallgató szerez ilyen jellegű képesítést. E képzési forma 2010-ben jelentősen megújult és kibővült, a pedagógiai értékelési és kutatótanári feladatokra felkészítő szakirányú továbbképzési szakok négy különböző területre specializálódtak.

A szakértői, fejlesztői szint mellett azonban a terület művelőinek kutatói szintű képzésére is szükség van. A neveléstudományi doktori iskola pedagógiai értékelési programja ezt az igényt kívánja kielégíteni. A képzés keretei között a hallgatók megismerkedhetnek a pedagógiai mérés és tesztelés legfontosabb elméleti és gyakorlati ismereteivel, elsajátíthatják a mérés-tesztelés kutatómódszertani alapjait, az eredményelemzés statisztikai és számítógépes eszközeit. Az alapozó tanulmányokat követően a hallgatók a tudásszintmérések, a képességvizsgálatok, illetve a tesztelméletek különböző alkalmazási területeire specializálódhatnak.

Az előzőekben részletezett igények kielégítése érdekében az Intézetben már meglévő pedagógiai értékelési, tesztelméleti kurzusok bővültek, új kurzusok jelentek meg, melyek tematikája, tananyaga jelentős mértékben támaszkodik a mintegy három évtizedes tanszéki kutatómunka során feltárt ismeretekre, eredményekre. Az elméleti és gyakorlati képzés mellett a kutatásokba való bekapcsolódás lehetőséget ad arra, hogy a doktori iskola hallgatói az empirikus vizsgálatok módszereit a gyakorlatban is tanulmányozhassák, és önálló empirikus kutatásokat is folytathassanak.

A pedagógiai értékeléssel, teszteléssel kapcsolatos kutatási témákban hosszabb ideje létezik együttműködés az egyetem, valamint holland és amerikai értékelési és vizsgaközpontok között. Az együttműködés eredményeképpen a hazai vizsgareformok vagy a rendszerszintű vizsgálatok tervezése, a mérési adatok elemzése során felhasználhatók a másutt már kidolgozott módszerek és egyes esetekben az elemzéseket segítő számítógépes programcsomagok is. Az Oktatáselméleti Kutatócsoport keretében 2009-ben elindult egy online diagnosztikus tesztrendszer kidolgozására irányuló

program, amely a PhD hallgatók számára a pedagógiai értékelés terén is sokféle kutatási lehetőséget kínál.

Fontosabb kutatási témák

1. Klasszikus és modern tesztelméletek és pedagógiai alkalmazásai

A nyolcvanas évektől elsőként a hazai pszichológiai kutatásokban jelentek meg a modern tesztelméleti modellek alkalmazására irányuló kísérletek. Néhány egyetemi, illetve fejlesztő intézetben, ezek között a SZTE Neveléstudományi Intézetében és a korábban működő Kiss Árpád OKSZI Értékelési és Mérési Központjában már a modern tesztelméleti eljárások pedagógiai alkalmazása is megkezdődött. Az ezzel kapcsolatos kutatások az értékelés, a tesztelés új, Magyarországon eddig nem vagy kevéssé alkalmazott eljárásainak feltárását és a pedagógiai vizsgálatokban, elsősorban a tudásszint- és képességmérésekben való felhasználhatóságának vizsgálatát célozzák. Az elemzésmetodika új módszereinek alkalmazásával az eddigieknél jobban alkalmazható modelleket kaphatunk a tudásszintmérésekhez, tudásstruktúra-vizsgálatokhoz, valamint a képességek (például a gondolkodási, anyanyelvi, matematikai képességek) fejlődésének, szerkezetének vizsgálatához is.

2. Feladat- és tesztrendszerek fejlesztésének és alkalmazásának problémái

A pedagógiai értékelés, tesztelés területén a legigényesebb gyakorlati alkalmazások egyike a feladat- és tesztbankok fejlesztése, melynek az elméleti és módszertani alapjai ugyan már régóta ismertek, azonban a pedagógiai alkalmazások érdekében ezek továbbfejlesztésére van szükség. Kutatási területként elsősorban a tesztek, tesztváltozatok ekvivalencia-problémái érdekesek, melyek magukban foglalják a tesztváltozatok validitás-vizsgálatait, és ennek keretében az általuk lefedett tudás- és képességstruktúrák stabilitásának kérdéseit is. A feladat- és tesztrendszerek hagyományos, a norma-orientált tesztelési modellre épülő fejlesztése mellett érdekes és fontos kutatási területet jelentenek a kritérium-orientált és a struktúra-orientált rendszerek fejlesztése során felmerülő kérdések, mint például az ekvivalencia értelmezése, az ekvivalens feladat- és tesztváltozatok kialakítása, fejlesztése.

3. A diagnosztikus pedagógiai értékelés és iskolai munka innovációja

Az oktatási rendszer, az iskolai munka folyamatos fejlesztésében, megújításában kulcsszerepet tölthetnek be a pedagógiai értékelés, tesztelés diagnosztikus módszerei. A diagnosztikus értékelés mind a tantárgyi tanítás-tanulás, mind pedig a képességfejlesztés és -fejlődés szabályozásában, a tennivalók tervezésében hatékonyan segítheti a döntéshozókat, a pedagógusok munkáját. A diagnosztikus értékelés modellje és általános módszerei az Intézetben folyó kutatások eredményeképpen már kialakultnak tekinthetők, azonban a gyakorlati alkalmazások érdekében jelentős adaptációs munkákat, ezek keretében újabb kutatásokat is el kell végezni. Ezek magukban foglalják a tudás- és képességrendszerek feltárásának modelljeivel, módszereivel, a diagnosztikus elemzést lehetővé tevő feladatírási és tesztszerkesztési módszerekkel, valamint a diagnosztikus elemzések statisztikai eszközeivel és eljárásaival kapcsolatos vizsgálatokat is.

4. A hozzáadott érték értelmezése és meghatározásának lehetőségei az oktatásban

Az oktatás hatékonyságának kérdései az utóbbi években újra a szakmai közvélemény érdeklődésének középpontjába kerültek. Ezen belül az egyik

legérdekesebb kérdés az egy-egy iskola vagy egy-egy pedagógus működésének, munkájának tulajdonítható változások, a pedagógiai hozzáadott érték vizsgálata. Bár régi igény, hogy az eredményvizsgálatok ne csak a kibocsátott tanulók teljesítményeit, hanem az iskolába bekerülők személyes és környezeti adottságait, ezen kívül a pedagógiai munka személyi és tárgyi feltételeit is vegyék figyelembe, ennek módszerei sokáig nem voltak általánosan ismertek, és a gyakorlati megvalósítás eszközei még ma sem tekinthetők megfelelően kidolgozottak. Ennek köszönhetően a témakörben számos kutatási feladat vár megoldásra, mint például a hozzáadott érték értelmezésének nemzetközi és hazai tendenciái, alternatívái, a meghatározása során figyelembe vehető háttértényezők és értékelésük módszerei, illetve a hozzáadott érték kiszámításának lehetőségei.

5. A vizsgák, a vizsgáztatás elmélete és gyakorlata

A hazai vizsgarendszer fejlesztése (új érettségi kidolgozása, a felvételi eljárások reformja) számos értékelés- és tesztelés módszertani kérdést vet fel. A központi jelentőségű problémák közé tartozik például a vizsgatesztek reliabilitásának, validitásának és ekvivalenciájának kérdése. Az évek óta rendszeresen végzett felmérések eredményeit felhasználó kutatások segíthetik a vizsgáztatási eljárások megfelelő szintű reliabilitásának kialakítását, validitásának vizsgálatát. A kutatások előkészíthetik a vizsgaanyagok új szemléletű fejlesztését, az értékelés új modelljeinek kialakítását is. Új tesztfejlesztési, tesztértékelési módszerek dolgozhatók ki például az anyanyelvi és idegen nyelvi, a matematikai és a természettudományi területeken. Szintén fontos kutatási téma lehet a szóbeli és gyakorlati produktumok (például a vizuális kultúra vizsgák projektjei) zsűrizéssel történő értékelése.

6. Rendszerszintű vizsgálatok: a nemzetközi és hazai mérések és az oktatás fejlesztése

Az évtizedek óta folyó nemzetközi összehasonlító vizsgálatok (az IEA, illetve az OECD szervezésében végzett felmérések) számos eredménye ad lehetőséget a hazai oktatás problémáinak elemzésére. A háromévenként elvégzett PISA-felmérések eredményeinek az oktatási rendszer átalakításával kapcsolatos döntések fontos forrásai lehetnek, ugyanakkor az adatok elemzése, az eredmények értelmezése speciális szakértelmet igényel. A nemzetközi mérésekkel párhuzamosan folyó hazai felmérések, kutatások ugyancsak számos fontos adatot szolgáltatottak a hazai oktatási rendszer fejlesztési irányainak meghatározásához. A területtel kapcsolatos további kutatások kiterjedhetnek az összehasonlító vizsgálatok módszertani elemeire, a különböző társadalmi-kulturális háttérű tanulócsoporthoz, a különböző korcsoportokban, a különböző időpontokban felvett adatok közötti összehasonlíthatóságot lehetővé tevő értékelési-tesztelési módszerekre éppúgy, mint a vizsgálatok eredményeinek az oktatási rendszer szereplőjéhez és a döntéshozókhoz való visszacsatolásnak kérdéseire is.

Információs és kommunikációs technológiák az oktatásban

Programvezető: Molnár Gyöngyvér, Dr. habil

A képzési program általános keretei

Az informatika, mint műveltségterület a közoktatásban széles körben a multimédiás alkalmazások megjelenéséhez kötődik. A területen a hatvanas és hetvenes években folyt pedagógiai kutatások a számítógépes programozás elsajátításának kérdéseivel foglalkoztak és szűk szakközönseget érintettek. Az információs és kommunikációs technológiák (a továbbiakban rövidítve: IKT) tömeges iskolai megjelenésével az 1980-as évek elejétől megkezdődtek a számítástechnikai eszközök és az Internet pedagógiai alkalmazását vizsgáló nagyszabású kutatások. Programunk ezek eredményeit értékelve készít fel az IKT optimális pedagógiai alkalmazását segítő mérő-értékelő és innováló-fejlesztő munkára.

A képzési program az IKT oktatással kapcsolatos négy, alább részletezett nagy problématerületét öleli fel. Kiemelt témánk lesz (1) az informatikai kompetencia fejlődése és fejlesztési lehetőségei, (2) az IKT-s eszközök oktatásba való integrálásának kérdései (3) a speciális tanulói csoportok számítógéppel segített tanításának kérdései és végül (4) az online adaptív tesztelés megvalósításának problémaköre.

Az elméleti felkészítés kiterjed a tudásalapú társadalom által felállított új igények és megoldásuk, illetve szociológiai és tudományfilozófiai kérdések tárgyalására, bevezet a multimédiás eszközök vizsgálatának technológiai, pedagógiai pszichológiai és esztétikai módszereibe, bemutatja az oktatási informatika mintegy három évtizedes történetének neveléstudományi szempontból érdekes csomópontjait és nemzetközi áttekintést ad a számítógéppel segített tanítás és tanulás, valamint az Internet oktatásai alkalmazásairól.

A képzési program gyakorlati részében fontos szerepet kapnak a korszerű oktató szoftverek, új hardverek és IKT környezetek megismerése és elemzése. A hallgatók az informatikai eszközökkel való gyakorlati munka során technikai jártasságuk elmélyítésével párhuzamosan a szoftverek tervezésének elméleti és gyakorlati kérdéseiről is áttekintést kapnak. A számítógéppel segített tanítás és tanulás módszereiről szóló kutatási irodalom és képi dokumentumok megismerése mellett iskolalátogatások segítségével gyakorlati tapasztalatokat szerezhhetnek az informatikai eszközök hatásáról különböző pedagógiai kultúrájú iskolák oktatási és kommunikációs módszereire.

A program előadásait hallgatóink nyelvtudásához alkalmazkodva angol és német nyelven (is) kínáljuk, hogy a képzés során a szakterület ismeretanyagát a publikációk és tananyagok eredeti nyelvein dolgozzuk fel. A terület sajátosságait kihasználva videokonferencia alkalmazásával külföldi vendég-oktatók és szakértők is bekapcsolódnak a képzésbe, továbbá a hallgatóknak is lehetőségük nyílik külföldi hallgatótársaikkal való kollaborációra. A kurzusok lehetőséget adnak hallgatóinknak

arra, hogy saját képzésük során szerezzenek tapasztalatokat az e-learning technológiák felsőoktatási alkalmazásairól.

Fontosabb kutatási témák

1. Az informatikai kompetencia fejlődése és fejlesztési lehetőségei

Ehhez a témakörhöz soroljuk a kreativitás vizsgálatát az új médiumokban, melyek felülírják az írásos és képi kifejezés fejlődéséről és fejlesztéséről alkotott korábbi modelljeinket. A 21. század tudás társadalmában a digitális írástudás fejlettsége vizsgálatának relevanciáját mutatja, hogy a 2003-as OECD PISA felmérésben és a verbális, illetve vizuális alkotó és befogadó képesség nemzeti és nemzetközi vizsgálataiban is helyet kapott. A hallgatóknak ebben a témakörben képességvizsgálati, oktatás- és neveléseméleti kutatási témákat egyaránt ajánlunk. A képességvizsgálati területen az informatikai kompetencia összetevőit, a számítógéppel segített oktatási és életkörnyezetek környezet használatához szükséges készségek és képességek fejlődését, a géppel segített tanulást elősegítő vagy akadályozó személyiségjegyeket és az eszközök használatával végzett képesség-fejlesztést vizsgáljuk. (Pl. a térszemlélet, a vizuális memória és a pszichomotoros koordináció fejlesztése digitális eszközökkel.)

A nevelés- és oktatáseméleti kérdések között a számítógéppel segített tanítás és tanulás pedagógiai modelljeinek elméleti kereteit dolgozzuk ki és kapcsoljuk össze kortárs és történeti modellel. Ebben a kérdéskörben vizsgáljuk az egyes kultúrákat és szubkultúrákat jellemző IKT technikákat és pedagógiai eljárásokat s ezek kapcsolatát hagyományos oktatási módszerekkel, illetve a kulturális környezetek sajátosságaival. (Pl. a számítógéppel segített kommunikáció sajátosságai a távol-keleti, dél-európai vagy magyarországi roma közösségekben.) Ebben a témakörben szeretnénk foglalkozni a biológiai nem, az életkor és a kulturális miliő hatásával az informatikai környezetben nyújtott tanulási teljesítményre, de ide tartoznak a nemzeti és nemzetközi informatikai képesség-vizsgálatok, iskolai esettanulmányok is. Ebben a témakörben hallgatóinkat lehetőségeink szerint bevonjuk a hazai és magyar részvétellel zajló nemzetközi informatikai képességvizsgálatokba. Megismerhetik a nemzetközi tesztek és feladatsorok összeállításának problémáit, részt vehetnek az adatgyűjtésben, megismerik a digitális eljárások szerepét az adatfeldolgozásban és az elemzésben.

2. Az IKT-s eszközök (számítógép, interaktív tábla, tablet PC, UMPC, PDA stb.) oktatásba való integrálásának kérdései (hatékonyságuk, tananyagfejlesztés, kompetenciafejlesztés, készség- és képességfejlesztés, távoktatás stb.)

Ennek keretében történnek meg a tanterv- és taneszköz-elemzések, digitális tananyagfejlesztések, digitális tananyagok hatékonyságának mérése, tananyag-visszacsatolás és eredményességi statisztika IKT környezetben, a tananyagfejlesztés célcsoportvizsgálati háttere, interakciók szerepe és működése az e-learning közegben, valamint az informatikai kultúra lakossági használata és ennek oktatási konzekvenciáinak vizsgálata. A terület kutatói jelenleg kiemelt figyelmet fordítanak az IKT tantárgyközi, integráló szerepére, azt vizsgálva, mely műveltségterületen milyen számítógéppel segített tanítási módszerekkel és eszközökkel lehet egyszerre hatékonyabbá tenni a szaktárgyi oktatást, és fejleszteni az informatikai kompetenciát. Az e-learning alkalmazások, az elektronikus környezetekben különösen hatásos pedagógiai módszerek és eszközök kidolgozása és a távoktatás elektronikus formáinak vizsgálata is ebben a témakörbe tartozik.

A témakörrel kapcsolatos didaktikai kutatási problémák felölelik a magyar közoktatásban tanított valamennyi tantárgy számítógéppel segített tanítási módszereinek vizsgálatát és iskolai kísérletekkel, mérésekkel követik nyomon az IKT eszközök hatékonyságát az egyes témakörök oktatásában a képességfejlesztés, a tanulás és az értékelés területén. Ebben a témakörben szeretnénk lehetőséget biztosítani informatikai oktatóeszközök és oktatási környezetek akciókutatással kísért fejlesztésére hátrányos helyzetű tanulói közösségekben illetve olyan oktatási formákban, amelyekben az IKT a fejlesztés adekvát eszköze lehet. (Ilyenek pl. az összevont tanulócsoporthoz általános iskolák, melyekből Magyarországon 621 működik.)

3. A speciális nevelési igényű tanulók és az IKT kultúra

Ide tartoznak a biológiai nemek sajátos géphasználati szokásait, attitűdjeit, képességfejlődési mintáit tanulmányozó vizsgálatok, melyeknek része a fiúk és lányok számára kidolgozott fejlesztő programok és digitális taneszközök, illetve az Interneten és a szaküzletekben megjelenő szórakoztató informatikai kínálat elemzése is. A terület igen fontos témaköre a gyógypedagógiai alkalmazások kidolgozása és tesztelése, hiszen a gyorsan fejlődő és személyre szabhatóan adaptív információs technológiák terápiás eszközként való alkalmazási lehetőségei gyakorlatilag végtelenek. A speciális igényű tanulók sorába tartoznak a szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok, akik tanulási elmaradásaikat az eddigi tapasztalatok szerint kompenzálhatják az IKT módszerekkel.

4. Az online adaptív tesztelés

Sor kerül az online értékelés és vizsgáztatás környezeteinek létező példáinak adaptálására, továbbfejlesztésére és új pedagógiai modelleken és technikai megoldásokon alapuló fejlesztésére. A többi alprogrammal szoros együttműködésben multimédiás elemeket is használó feladatok kidolgozására, bemérésére, paraméterezésére, új plug-inok írására és az online adaptív tesztelés Magyarországon való elterjesztésére.

A doktori programunk e témaköre találkozási pontot nyújt az e terület iránt érdeklődő szociológus, pedagógus, pszichológus és informatikus végzettségű kutatóknak, akiktől remélhető a Magyarországon hiányterületnek számító speciális pedagógiai területekre irányuló informatikai kutatások és fejlesztések végzése. Kiemelt feladatunknak tekintjük a szociális hátrányokkal küzdő tanulók számára esélyegyenlőséget biztosító informatikai alkalmazások és a hozzájuk kapcsolódó pedagógiai módszerek kidolgozásának elősegítését és a diszfunkciók fejlesztésére irányuló, számítógéppel segített oktatási eljárások vizsgálatát.

Egészségnevelés (Az iskoláskorú népesség egészségfejlesztésével kapcsolatos kutatások)

Programvezető: Barabás Katalin, Dr. habil.

A képzési program általános keretei

A képzési program az egészségkultúra történelmi vonulatával, az egészség mint érték koronkénti változásaival, az egészségneveléstől az egészségfejlesztés modern elméletéig ismerteti meg a hallgatókat. Az elméleti felkészítés, az egészségnevelés és egészségfejlesztés filozófiai, szociológiai, pszichológiai, pedagógiai, etikai vonatkozásait mutatja be, továbbá, azokat a modern fejlesztési modelleket (rizikó, protektív), amelyek alapján képesek lesznek a hallgatók, a komplex megközelítéseket alkalmazó hatékony munkára. Nagy hangsúlyt helyez a magyar populáció egészségmagatartását befolyásoló iskolai, társadalmi (családi, környezeti), kulturális, vallási tényezőinek feltárására.

Az eddigi kutatások bebizonyították, hogy az egészségtudatos magatartás kialakulásában számos tényező játszik szerepet. A testi működésre és az egészségre vonatkozó tudás mellett jelentős szerepe van a beállítódásoknak, a meggyőzéseknek, a tartósan ható, kulturálisan meghatározott magatartásmintáknak és a konkrétan érvényesülő környezeti feltételeknek. A nemzetközileg alkalmazott és másutt bizonyítottan hatékony egészségfejlesztési módszerek hazai adaptálásának egyik fontos feltétele a magyar népesség egészségtudatos magatartását meghatározó tényezők részletesebb ismerete. Kutatási témáink keretében nagyrészt ezeknek a konkrét tényezőknek a feltárására vállalkozunk. Foglalkozni kívánunk továbbá azokkal az életvitelbeli technikákkal, amelyek hatékonyak a természeti és társadalmi környezet egészség károsító hatásának kivédésére. Ezen tényezők történelmi kontextusba ágyazott vizsgálatát tervezzük. Másrészt az egészségnevelési, egészségfejlesztési programok kialakításának, működtetésének, hatékonyság mérésének metodikáját feltáró tudományos munkát tervezünk.

A Doktori Iskola keretében kialakuló kooperáció, lehetővé teszi a Magatartástudományi Tanulmányi Csoport eddig végzett vizsgálati módszereinek és eszköztárának kiterjesztését, nagyobb léptékű felmérések és kutatási programok közös kivitelezését. A Neveléstudományi Intézetben folyó kutatások három területen kínálnak együttműködési lehetőséget. (a) A nagy, országos reprezentatív mintákon végzett felmérésekbe való bekapcsolódás lehetővé teszi az egészségtudatos magatartást és az egészséges életmódot befolyásoló tényezők kérdőíves vizsgálatát, a regionális és társadalmi különbségek feltárását, az összefüggések elemzését. (b) A tudás szerveződésével, alkalmazhatóságával és a tévképzetekkel kapcsolatos vizsgálatoknak az egészséghez fűződő tudásra való kiterjesztése lehetővé teszi az emberi testtel, a biológiai folyamatokkal és az egészségmegőrzéssel kapcsolatos naiv elgondolások és tévképzetek feltérképezését. (c) Az iskolai kísérletek, különösen a halmozottan hátrányos környezetből származó tanulók körében végzett felzárkóztató programok kiterjeszthetők, hasonló módon komplex egészségnevelési kísérleteket lehet végezni. A Doktori Iskola pszichológus kutatóival való együttműködés elsősorban annak vizsgálatában lehet hasznos, hogy a családi és a szocializációs mechanizmusok hogyan

befolyásolják az egészségtudatos magatartás illetve az egészséget veszélyeztető életvitel kialakulását.

Fontosabb kutatási témák

1. A kultúra és egészség

A modern antropológiai kutatások nyilvánvalóvá tették, hogy az effektív prevenció érdekében ismernünk kell egészségről alkotott egyéni vélekedéseket, továbbá azt, milyen hagyományok élnek ma is, amelyek befolyásolják az egyén egészséggel, betegséggel kapcsolatos nézeteit, és reakcióit.

A PhD képzés keretében több feltáró jellegű kutatási téma végezhető.

(a) Az egészségről alkotott elképzelések kulturális és történelmi gyökereinek feltárása különböző életkorú tanulók körében végzett vizsgálatokkal.

(b) Az egészséggel és az egészséges életmóddal kapcsolatos családi, nevelési és társadalmi hatások feltárása különböző jellegű terepvizsgálatokkal.

(c) Ahogy a tudás és a képességek fejlődése terén jelentős különbségek vannak az egyes társadalmi rétegekből kikerülő tanulók között, úgy az egészségtudatos magatartás tekintetében is megfigyelhető a társadalmi problémák hatása. Kutatási téma lehet a jelentős lemaradásokkal küzdő, kiemelkedő figyelmet igénylő csoportok és speciális problémáik azonosítása.

2. Egészség védő, protektív tényezők

Az egészségnevelés alapja a protektív tényezők ismeretén nyugszik, Hawkins és mtsai (1992) modellje alapján ezek a következők: a kapcsolatok, az elköteleződés (önértékelés), a világnézet (hiedelmek, önmeghatározás), kötődés (gyökerek), részvétel (jelenlét), ezek feltárása a magyar gyermek populációban kulcsfontosságú az egészségkultúra kialakításakor

Vizsgálendő téma a protektív tényezők jelenléte a magyar iskoláskorú populációban.

3. Az iskola mint az egészségnevelés és -fejlesztés színtere

Az egészség értéként való kezelésére, a helyes egészségmagatartás kialakítására az iskola vállalkozik. A hatékony intervenció eszközeinek kifejlesztése, a különböző eszközök és módszerek hatékonyságának vizsgálata.

(a) A tantervek szerepe, a tantervi célok között megjelenő közvetlen egészségnevelési hatások és a különböző tantárgyakba beágyazott, az egészséggel kapcsolatos tudás. Kereszttantervi célok. Az egészség megőrzése, mint a tudás integrálásának lehetősége (probléma alapú tanulás).

(b) Az iskolai környezet és az iskolai munkarend egészségmegőrző, egészségfejlesztő szerepének elemzése (fizikai, pszichoszociális, lakóhelyi kapcsolati környezet). Közvetett iskolai magatartásformáló hatások.

(c) Az egészségügyi szolgáltatások és az iskola kapcsolata, iskolai egészségpolitika. Valamennyi komponenst figyelembe vevő, komplex, tanuló-centrikus programfejlesztés, az egészségmegőrzés szempontjainak integrálása az iskolák pedagógiai programjaiba.

(d) Az egészségtudatosság kialakítása az iskolai oktatás keretei között. Programfejlesztés, tananyagfejlesztés, kísérleti kipróbálás, a hatékonyság felmérése.

(e) Az iskolában (biológiában és egyéb tantárgyak keretében) elsajátított tudás alkalmazhatósága az egészségmegőrzés területén. A testi működéssel, az egészséggel és a betegségekkel kapcsolatos alkalmazható tudás felmérése különböző életkorokban.

(f) Az egészséggel, betegséggel és az egészségkárosító tényezőkkel kapcsolatos tipikus tévképzetek vizsgálata különböző életkorú tanulóknál.

4. Az egészségnevelés és egészségfejlesztés hatékonyság mérése

Az egészségnevelés és egészség fejlesztés hatékonyságának mérése, és az eredmények figyelembe vételével történő továbblépés a záloga annak, hogy a populáció egészségkultúrája megközelítse a kívánatos színvonalat. Éppen ezért a nemzetközi hatékonyságmérések implementációja mellett, illetve azzal együtt a hazai sajátosságokat, valamint a társadalmi, politikai, gazdasági hatásokat szem előtt tartó hatékonyságmérés módszerfejlesztésre van szükség.

(a) Az egészségnevelés hatékonyságának mérése, megbízható indikátorok kialakítása, nemzetközi tapasztalok átvétele, adaptálása, kipróbálása.

(b) Iskolai, fenntartói és regionális szintű felmérések, az egészségnevelés szempontjainak integrálása a monitor-jellegű vizsgálatokba.

Az oktatás és a nevelés pszichológiai és kognitív idegtudományi kérdései

Programvezető: Szokolszky Ágnes Dr. habil

A képzési program általános keretei

A képzési program a gyermek- és serdülőkorú fejlődés pszichológiai és kognitív idegtudományi ismeretanyagának kutatóorientált közvetítését tűzi ki célul. A neveléstudomány és a pszichológia története közös alapokról indult. A kapcsolat a két tudományág között ma is szoros, mert mindkettő középpontjában az emberi viselkedés tanulmányozása áll, és az alakíthatóság lehetőségeinek, mechanizmusai kutatása jelenti a legfontosabb kapcsolódási területet. Az emberi viselkedés kutatásában és magyarázatában az elmúlt évtizedekben új elméleti keretek és kutatási paradigmák erősödtek meg (kognitív idegtudományi megközelítés, evolúciós pszichológiai megközelítés, dinamikus rendszerszemléletű, illetve ökológiai rendszerszemléletű megközelítés). A program alapvető képzési funkciója, hogy a doktori iskola hallgatói számára biztosítsa a pedagógiai problémakörök széles látókörű pszichológiai és idegtudományi megalapozottságát: az elmélet, a kutatási kérdések megfogalmazása, valamint a kutatás módszertana szempontjából. A kognitív idegtudományi megközelítések a nemzetközi pedagógiai kutatásokban egyre meghatározóbbak. Az idegtudomány vizsgálati módszereinek fejlődése ma már lehetővé teszi, hogy számos pedagógiai jelenség új értelmezést, magyarázatot nyerjen. Világszerte megindultak a kognitív idegtudomány oktatási alkalmazásával kapcsolatos kutatások (educational cognitive neuroscience) Ez utóbbi kutatási irány hazai megalapozásába a doktori iskola hallgatói is bekapcsolódhatnak.

A képzési program a Neveléstudományi Intézet mellett szoros együttműködésben áll a Szegedi Tudományegyetem két további intézetével: a Pszichológiai és az Élettani Intézettel. A Pszichológiai Intézettel az együttműködésünk több évtizedes előzményekre tekint vissza. Pedagógiai és Pszichológiai Intézet néven 2007 szeptemberéig szervezetileg is közös egységet képeztünk. A területek megerősödésének és a szervezeti fejlődésnek köszönhetően ma már a pedagógia és a pszichológia is önálló intézetet alkot. A két intézet közötti együttműködés továbbra is szoros és eredményes.

Az Élettani Intézet hagyományosan a központi idegrendszer élettanával, ezen belül a szenzoros funkciókkal foglalkozik. A szenzoros funkciók neurofiziológiája keretében kutatja a látási funkciót a retinális szinttől a kognitív folyamatok szintjéig – a percepció és kategorizáció problematikájáig. A Neveléstudományi Intézet kutatóival való együttműködés lehetővé teszi a különböző kutatási módszerek összekapcsolását, és ezáltal további összefüggések vizsgálatát. Mindenekelőtt a kognitív képességek fejlődését és az iskolai teljesítményeket meghatározó tényezők vizsgálatát lehet a központi idegrendszerről gyűjtött adatokkal kiegészíteni. A képességek fejlettségében és fejlődési ütemében meglevő rendkívül nagy egyéni különbségek kialakulásának magyarázatához újabb szempontokat nyújthatnak a kognitív idegtudomány eszközei. Lehetőség nyílik a biológiai/érésbeli és a társadalmi/kulturális különbségek pontosabb azonosítására és az iskolai teljesítményekben játszott szerepüknek a megkülönböztetésére. Érdekes együttműködést jelenthet a pedagógiai diagnosztika eszközeinek a kognitív idegtudomány által kínált módszerekkel való továbbfejlesztése, például a diagnosztikai eszközök validitásának ilyen módon való elemzése.

Fontosabb kutatási témák

1. A serdülőkor pszichológiája

(a) Stresszel való megküzdés serdülőkorban. A problémákkal, nehéz helyzetekkel való megbirkózás a serdülőkor egyik központi feladata. Vizsgálatainkban egyrészt a serdülőkorú fiatalok probléma helyzetekben való megküzdési mechanizmusait próbáljuk feltárni egy új, eddig nem használt kérdőívvel, másrészt a serdülők számára jelentős szociális kapcsolatban előforduló stressz-kezelési módokat szeretnénk feltárni. A kutatás lehetőséget teremt különböző életkorú fiatalok coping mechanizmusainak feltárására, valamint a szociális kapcsolatokban alkalmazható eltérő megküzdési módok azonosítására.

(b) Tervezés és döntés serdülőkorban. A serdülőkor a felnőtt életfeladatok előkészítésének, tervek megfogalmazásának és a megvalósításhoz szükséges eszközök kiválasztásának időszak. Vizsgálatunkban feltárjuk a különböző szocio-kulturális háttérű fiatalok hosszú távú személyes céljait, pályaválasztási motivációit, és döntési folyamatait. A kutatás lehetőséget teremt pályaválasztás előtt álló fiatalok tervezési folyamatainak feltérképezésére, döntési nehézségeik megfogalmazására, és jövőre vonatkozó elképzeléseik konkretizálására. Családi és iskolai szocializációs háttértényezők feltárására is a vizsgálat célja.

(c) Énkép és önértékelés serdülőkorban. Az énkép alakulása és változása serdülőkorban a fejlődéslélektan egyik közkezdvelt kutatási területe. Azonban hazánkban kevés reprezentatív vizsgálatot végeztek a témakörben. A kutatás célja az énkép és önértékelés változásának feltárása a serdülőkor egész szakaszában. Fontos szempont még megvizsgálni összefüggését a szülői aspirációkkal, és a szülők énképével.

2. A családban, az iskolában, és az iskolán kívüli színhelyeken folyó szocializáció és tanulás kérdései

(a) A családi szocializáció folyamata alapvető szerepet játszik a primer szocializációban. A téma kutatását különlegesen indokoltá teszi a családformák diverzifikálódása (egyszülős családok, nem vér szerinti szülők által nevelt gyermek stb.), amely felveti a családi szocializáció folyamatának újragondolását, új szempontú elemzését és kutatását.

(b) Az otthon és az iskola környezetpszichológiai kutatása. Az otthon és az iskola mint szocializációs környezet értelmezhető és kutatható környezetpszichológiai szempontból. Felderítésre vár, hogy ezeken a színtereken milyen kölcsönhatások mutathatóak ki a szocializációs és tanulási folyamatok és a környezeti jellemzők között.

(c) Szituált tanulás, mester melletti tanulás. Az elmúlt évtizedekben jelentős figyelem irányult a hétköznapi, természetes helyzetekben történő tanulási folyamatokra. Gibson affordancia elmélete, Vygotsky szociális tanulás elmélete tekinthető fontosabb előzménynek ezen a téren, Schoenfeld, Lave és Rogoff munkája pedig a kutatási terület meghatározó vizsgálatainak. A szituált, illetve mester melletti tanulás folyamatainak további kontextusokban való vizsgálata a kutatási program célja.

3. A gyermekek vizuális képességeinek fejlődése

(a) Az alak és formálátás fejlődése 5 és 14 éves korban. Korábban általános nézet volt az, hogy a gyermekek látási funkciói teljes fejlettséget mutatnak a második életév végére. Egyre több adat utal azonban arra, hogy a bonyolult vizuális funkciók, mint

például a frakciókból összetett képek felismerése, egészen a pubertáskor végéig folyamatos fejlődést mutat.

(b) Gyermekek kontrasztérzékenységének fejlődése

A vizuális kontrasztérzékenység vizsgálatát mintegy húsz éve végzik. Az automatikus, számítógépes háttérű kontrasztérzékenység vizsgáló módszerek bevezetése jelentősen átalakította a kontrasztérzékenységről vallott elképzeléseket, ezen belül a kontrasztérzékenység fejlődéséről vallott elképzeléseket. Vizsgálatainkban iskoláskorú gyermekek kontrasztérzékenységét kívánjuk vizsgálni azzal a céllal, hogy segítségével a parvo- illetve magnocelluláris pályarendszer fejlődésére adatokat szerezzünk. A kontrasztérzékenység vizsgálata kiváló lehetőséget nyújt a gyermekekről kialakított pedagógiai mutatókkal való összevetésre is.

(c) A képességek fejlődésének elektrofiziológiai háttere gyermekekben (EEG, ERG, vizuális kiváltott válaszok, eseményfüggő kiváltott válaszok).

Munkacsoportunk technikai háttere lehetővé teszi magas szintű elektrofiziológiai vizsgáló eljárások kivitelezését. Meglehetősen sok tanulmány foglalkozott az EEG és a mentális képességek összefüggésével, a jelen álláspont az, hogy egészséges gyerekekben nincs összefüggés a két paraméter között. A többi elektrofiziológiai jelenség vizsgálatával remény van arra, hogy mentális (tanulási) képességekre becslést tegyünk.

(d) A parvo- és magnocelluláris látópálya fejlődésének analízise 2 és 14 éves életkorok között. Az irodalomban meglehetősen éles vita folyik arról, hogy a két látópálya közül melyik fejlődik korábban és melyik fejlődik ki később. A vita eldöntésének legfőbb akadályát a jelenleg használt vizsgálati módszerek elégtelenségének tulajdonítjuk. Vizsgálatainkban eddig használt és új elektro- és pszichofiziológiai módszereket kívánjuk alkalmazni a kérdés eldöntésére.

4. A tanulás és figyelem pszichofiziológiai és elektrofiziológiai analízise gyermekkorban

A vizsgálatokat az iskolákkal, pedagógusokkal végezzük. A következő kérdések alkalmasak doktori munkák kidolgozására.

(a) Eseményfüggő kiváltott válaszok fejlődése gyermekkorban. Az eseményfüggő kiváltott válaszok objektív felvilágosítást adhatnak az agyműködés kognitív komponenseiről. A kiváltott válaszok paraméterei összemérhetők és ilyen alapon felvilágosítást adhatnak a kognitív képességek fejlődéséről.

(b) Az EEG gamma aktivitásának fejlődése a gyermekkorban. Az EEG-analízis új ága a gamma aktivitás vizsgálata. Az EEG ezen gyors komponenseit jelenleg úgy tekintik, mint a tudati, figyelmi funkciók elektromos kísérőjelenségét. A rendelkezésünkre álló metodikák lehetővé teszik a jelenség követését, mérését.

(c) Pszichofiziológiai kísérletek a gyermekek tanulásának és figyelmének fejlődésével kapcsolatban. 5 és 14 éves gyermekek fejlődését kívánjuk a rendelkezésünkre álló pszichofiziológiai technikákkal követni.

Történeti pedagógia, neveléstörténet

Programvezető: Pukánszky Béla, DSc.

A képzési program általános keretei

A képzési program elsősorban a nemzetközi és magyar neveléstörténet-írás legújabb irányzataival ismerteti meg a hallgatókat. Tág teret szentel a tradicionális keretek között folyó magyar neveléstörténet-írás értékei megismertetésének is, de a vizsgálódások középpontjában az újabb – társadalomtörténeti, pedagógiai antropológiai, esztétörténeti és gyermekkor-történeti alapokon nyugvó – pedagógiatörténeti tendenciák és metodikák állnak.

Fontosabb kutatási témák

1. A tanárképzés és a pedagógia-pszichológia oktatásának története a kolozsvári-szegedi egyetemen

Az 1872-ben Kolozsváron alapított és 1921-ben Szegedre áthelyezett egyetem – a mai SZTE jogelőd intézménye – megalapításakor a pesti egyetem sajátos ellenpólusaként működött („centrum versus periféria”-jelenség), majd a két újabb (a pozsonyi-pécsi és a debreceni) egyetem létesítése és a trianoni határok közé való áttelepülés után illeszkedett be regionális kultúráközvetítő funkciójába. A kolozsvári-szegedi egyetemen létesített pedagógiai majd pszichológiai tanszékek professzorai és munkatársaik olyan egyetempolitikai, tudományszervező, elméleti és gyakorlati tanárképző, valamint pedagógiaelméleti-rendszerteremtő tevékenységet fejtettek ki, amely az idők folyamán meghatározó jelentőségű paradigmává a magyar felsőoktatás és nevelés történetében, és így továbbra is alapos kutatást érdemel.

2. A reformpedagógia és az életreform-mozgalmak története

A 19. század második harmadának Európájában új életérzés, életstílus, sőt új embertípus születik. Egyre inkább pusztá retorikai fogássá válik a – Max Weber szavaival élve – „fáradhatatlan hivatásvégzés” korábban még általánosan elfogadott protestáns etikai parancsa. A Rousseau által megfogalmazott, s az ő korában még talajtalannak bizonyuló boldogságetika a századforduló előtt ismét felbukkan, most már kézzelfogható közelségbe hozva az evilági boldogulás lehetőségét. A „felhalmozó” ember mellett megszületik a fogyasztó, a „konzumáló” ember típusa. Az „új” ember már megújult tartalmú és módszerű nevelést igényel gyermekeinek – ennek elvárásnak köszönhetően jönnek létre az Új Iskola-mozgalom exkluzív pedagógiai programokat realizáló bentlakásos intézményei.

Az új életérzés eszmei talaján kibontakozó életreform-mozgalom, valamint a tradicionális pedagógia kritikájaként megerősödő reformpedagógiai irányzatok a századforduló után terjedtek el szélesebb körben. Kutatásunk ezeknek a pedagógiai irányzatoknak a magyar recepcióját, illetve a speciálisan magyar reformpedagógiai, illetve az 1960-as évektől kezdve kibontakozó és megerősödő alternatív pedagógiai irányzatokat és iskolakísérleteket teszi összehasonlító elemzés tárgyává.

3. Magyar neveléstani kézikönyvek és tankönyvek gyermekszemlélete a 19-20. században

Ez a téma példázta a gyermekkor-történeti szemléletmód alkalmazását a neveléstörténeti kutatásmetodológián belül úgy, hogy a tradicionális esztétörténeti megközelítés és az újabb keletű gyermekégtörténeti nézőpont összeegyeztetésére törekszik. Abból a feltételezésből indulunk ki, hogy ez a történetileg alakuló-változó szerves egész, a gyermekszemlélet legalább két egymással párhuzamos síkra tagolható. Ezek közül az egyik a gyermekkép, a másik pedig a gyermekfelfogás. Hipotézisünk szerint a megfelelő analízis esetén sok fontos részletet árulnak el egy-egy adott korszak és kultúrkör gyermekkel kapcsolatos gondolkodásmódjáról, gyermekszemléletéről azok a tankönyvek, amelyeket a jövőben tanítók és tanárok képzésének segítésére írtak szerzőik. Magyarországon a 18. század végétől a közoktatás expanziója, felgyorsuló fejlődése miatt egyre nagyobb számban jelentek meg pedagógusjelölteknek, gyakorló pedagógusoknak és általában a pedagógia kérdései iránt érdeklődő olvasóközönségnek szánt neveléstani kézikönyvek, oktatástani útmutatók. Tartalmuk elemzésével hozzájárulhatunk a korszak mentalitása egy jól körülhatárolható szeletének rekonstruálásához: következtetéseket vonhatunk arra vonatkozóan, hogy milyen volt Magyarországon a pedagógusok – s közülük is elsősorban a pedagógiai szakírók – iskolás gyermekkel kapcsolatos szemléletmódja.

A gyermekszemléleten belül – az eddig alkalmazott gondolatmenetnek megfelelően – elsősorban két tényező vizsgálatára kerül sor:

(a) a pedagógiai általánosítás szintjén megrajzolt, s gyakorta idealizált gyermekkép sajátosságait; valamint

(b) a valós pedagógiai gyakorlatot közvetlenül befolyásoló, a tanító, a tanár nevelő-oktató tevékenységében manifesztálódó „hétköznapi” gyermekfelfogást, gyermek-attitűdöt.

4. Pedagóguskép a 19. században

A téma a pedagógus szerepek változásának, tartalmi gazdagodásának folyamatát tárja fel a gazdasági-társadalmi folyamatokkal összefüggésben. Fő iránya a tanítói mesterség mint pálya, és a „mester-tanító” szerepkör komparatív eszközökkel történő összehasonlítása, különös tekintettel az európai mintákra. Forrásként elsősorban a korabeli enciklopédiák, lexikonok, folyóiratok pedagógus szerep-leírásai szolgálnak.

A téma további elágazása a XIX. századi pedagógus szakírók, gyakorló pedagógus csoportok kollektív biográfiai vizsgálata

5. A szakmai professzió megjelenése: a pedagógiai kézikönyvek tanítóképe

A tanácsadó szakirodalom megjelenésével megkezdődik a pedagógiai szakmai szakértelem tételes, majd gyakorlatias megfogalmazása. A téma a pedagóguskép változásának főbb történeti tendenciáit tárja fel különös tekintettel a narratívumok deskriptív, komputáló és kontemplatív jellegére. A szövegek mikrovilágának vizsgálata összekapcsolódik a korszak mikro- és makro-diskurzusainak elemzésével.

6. A 19. századi ábécés- és olvasókönyvek vizsgálata tartalomelemzéssel

A 19. századi tankönyvfejlődés szempontjából az iskolában használatos könyvek sorában rendkívül nagy jelentőséggel bírnak az ábécés- és olvasókönyvek. A kutatási téma a számítógéppel támogatott tartalomelemzésre épül. Kultúrtörténeti, mikrohistoriográfiai, könyvtörténeti megközelítésmódot igényel.

7. Történeti pedagógiai antropológia

Ez a kutatási téma közelmúltban kibontakozó történeti antropológia eredményeit felhasználva merőben új szempontok alapján közelíti meg a nevelés történeti jelenségeit. A közelmúltban kibontakozó új diszciplína (az angol-amerikai, illetve francia szakirodalomban kulturális antropológia, a német tudományosságban történeti antropológia), az egyes embertudományok nézőpontjait összeötvözve, illetve egymás mellett vizsgálva, interdiszciplináris – interkulturális tudományként a makro- és mikrotörténeti megközelítésmód integrálására törekszik. A történelmi antropológia olyan tudományos szemléletmódot testesít meg, amelynek érdeklődése – szakítva a korábbi Európa-központú megközelítéssel – minden kultúra történeti összefüggéseire kiterjed és ezek vizsgálata során elsősorban hermeneutikai módszerek alkalmazására törekszik. Ebből adódóan a történelmi antropológia posztmodern tudományként mindig egymás melletti történeteket fogalmaz meg. A kutatási orientációjára jellemző „radikális historizmus” szellemiségében, egyrészt az ember elemi tapasztalati élményeinek (gyermekkor, szexualitás, halál, család, nem stb.), másrészt a történelem és a többi tudomány évtizedek hosszú során felhalmozott tudásának historizálására törekszik. Ennek érdekében a makrotörténeti szemléletmód társadalmi struktúrákat és folyamatokat vizsgáló szemléletmódját összeötvözi a hétköznapi történetének szemléletmódjával.

8. A magyar neveléstudomány fejlődéstörténete 1948-ig

A kutatási téma feltárja majd a hazai tudományegyetemen kibontakozó jelentősebb elméleti pedagógiai irányzatoknak és neveléstudományos rendszereknek a nemzetközi kölcsönhatások és recepció tükrében történő fejlődését. Vizsgálja továbbá a pedagógia mint egyetemi tudomány intézményesülési folyamatának főbb tendenciáit, a pedagógia-tudománynak a tanári professzió alakulásában betöltött szerepének alakulását Magyarországon.

9. A magyar neveléstudomány szakmai kommunikációjának jellemzői reprezentatív pedagógiai folyóiratainak tükrében (1948-2006)

Az ELTE PPK Neveléstudományi Doktoriskolájában elkezdett neveléstudomány fejlődésének főbb diskurzusait elemző (1996-2006) kutatás időintervallumának kiterjesztésével a magyar neveléstudomány szakmai kommunikációjának 1948-tól 2006-ig tartó időszakának vizsgálatára. A korszak főbb diskurzusait a korabeli pedagógiai folyóiratok tartalomelemzésével az alábbi területeken vizsgáljuk: 1. neveléstudomány és határtudományainak kapcsolatának főbb sajátosságai, 2. az egyes folyóiratok szakirodalmi hivatkozásai alapján a különböző szakmai csoportok egymás közötti kommunikációjának főbb jellemzői, 3. a magyar neveléstudományi diskurzusok fontosabb referenciaszemélyei.

A kutatás során feltárjuk, milyen arányban kerültek ki a pedagógiai folyóiratok szerzői a neveléstudomány reprezentánsai közül, illetve mely tudományágak képviselői kapcsolódtak be – a neveléstudományon kívül – a pedagógiai tárgyú diskurzusokba. Vizsgáljuk továbbá azokat a hazai neveléstudományon belül érvényesülő főbb tendenciákat, vagyis: az egyes „iskolák”, szakmai csoportok közti átjárásokat, kapcsolatokat, a társtudományok iránti nyitottságot, valamint összeállítsuk azoknak a személyeknek a rangsorát, akikre a legtöbb hivatkozás történt, illetve akiknek életéről, munkásságáról önálló szövegek születtek.

A Neveléstudományi Doktori Iskola tanulmányi és vizsgarendje

Általános alapelvek

A Doktori Iskolára az Egyetem általános előírásai mellett vonatkoznak a Bölcsészettudományi Kar következő előírásai:

„A Bölcsészettudományi Kar az Egyetem Doktori Szabályzatában előírt követelmények teljesítésére a következő szakmaspecifikus előírásokat teszi.

1. Alapelv, hogy a fokozat elnyerése során a mérlegelés minden pontján a teljesítmény arányosan vetessék figyelembe.
2. Az önálló tudományos munkásság igazolása értekezéssel, tudományos közleményekkel, és az eredmények vitájával történik.
3. Az önálló tudományos munkásságot igazoló szakmai publikációk száma a karon egységesen legalább 5. További speciális követelményeket a doktori iskolák fogalmazhatnak meg.
4. Az értekezés a jelölt célkitűzéseit, új tudományos eredményeit, szakirodalmi ismereteit, kutatási módszereit bemutató összefoglaló jellegű munka. Az értekezést általában magyar nyelven kell megírni, de az egyes doktori iskolák intézhetnek úgy, hogy a szakma által indokolt más nyelven is elkészíthető legyen. A nem magyar állampolgárok – amennyiben nem magyar anyanyelvűek- a doktori iskola tanácsa által meghatározott nyelven írhatják meg értekezésüket.
5. Az értekezés terjedelme min. 6, max. 12 ív (1 ív = 40 ezer karakter), azaz kb. 130-250 oldal. Ezen túlmenően az egyes doktori iskolák további megkötések is tehetnek.
6. Az értekezéshez 0,5-1 ív terjedelmű téziseket kell csatolni. Ezek további tartalmi és formai követelményeiről a doktori iskolák intézhetnek.”

A publikációk (3. pont) tekintetében a Neveléstudományi Doktori Iskola követelménye

A védés előtt a jelöltnek legalább öt saját tudományos eredményeket tartalmazó közleménnyel kell rendelkeznie. Ezek között lennie kell legalább egy

a) bírálati eljárást működtető folyóiratban megjelent tanulmánynak, vagy országos kiadónál megjelent, lektorált könyvfejezetnek;

b) külföldön, világnyelven megjelent lektorált tanulmánynak vagy könyvfejezetnek, ennek hiányában az eredmények két lektorált nemzetközi konferencián való bemutatásának.

A Neveléstudományi Doktori Iskola követelménye a nyelvtudás tekintetében

A jelöltnek az Egyetem Doktori Szabályzatának megfelelően a felvételhez rendelkeznie kell legalább egy „C” típusú középfokú államilag elismert – középfokú (B2 szintű) általános nyelvi, komplex – vagy azzal egyenértékű nyelvvizsgával. A Neveléstudományi Doktori Iskola további követelménye, hogy a jelöltnek *tanulmányai megkezdésekor* rendelkeznie kell a szakirodalom olvasásához és a konferencia-előadások követéséhez szükséges szintű angol nyelvtudással. Amennyiben a jelöltnek nem angol nyelvből van belépéskor a középfokú nyelvvizsgálója, a második tanévet akkor kezdheti meg, ha addigra megszerzi az angol C típusú középfokú nyelvvizsgát.

A második idegen nyelv (melynek ismerete az egyetemi szabályzatban előírt módon igazolható) lehet a német, a francia, az olasz, a spanyol és az orosz.

A Doktori Iskola kredit-rendszere

Az egyetemi előírások

A Doktori Iskolára az Egyetem általános előírásai vonatkoznak (A Szegedi Tudományegyetem Doktori Képzés és Doktori Fokozatszerzés Szabályzata, 4. melléklet).

„A DOKTORI KÉPZÉSBEN ALKALMAZANDÓ KREDITEK

1. A doktori képzésben minden tanulmányi követelményt kreditekben (tanulmányi pontokban) kell meghatározni. Csak olyan tevékenységért adható kredit, amely (3 vagy 5 fokozatú) értéke-léssel zárul.
2. A 36 hónapos képzés során – amely 6 beszámoltatási időszakra tagozódik – összesen 180 kreditet kell gyűjteni a végbizonyítvány megszerzéséhez.
3. Az egyes beszámoltatási időszakok csak akkor ismerhetők el aktív beszámoltatási időszakként, ha a doktorandusz az abban és az azt megelőző beszámoltatások időszakokban összesen rendre legalább 20, 45, 75, 110, 150 kreditet gyűjtött.
4. Amennyiben a hallgató külföldi/más egyetemen folytatott részképzésben vesz részt, az illetékes Doktori Iskola Tanácsa az előbbi követelmény alól fölmentést adhat. Az így teljesített kurzusok kreditértékét az illetékes Doktori Iskola Tanácsa állapítja meg.
5. Kutatómunkával (ebbe az irodalmazás, a könyvtári, levéltári kutatás, cikkek földolgozása, konferencia-részvétel, ott poszter-bemutató vagy előadás, illetve publikáció is beletartozik) összesen legalább 100 kredit szerzendő.
6. A heti 2 órás (14 hét/félév) elméleti kurzus pontértéke 3–5 lehet. Az ettől eltérő összóraszám esetén (pl. intenzív kurzus külső előadóval) ezzel arányos mennyiség. Legalább 8 (heti 2 órás) elméleti kurzust kell teljesíteni.
7. Az elméleti kurzusokból összesen legalább 25 kreditet kell gyűjteni az abszolutóriumhoz.

8. A heti 1 óra gyakorlat, szeminárium tartása (14 héten át) értéke 1–2 kredit. Oktatással összesen legföljebb 40 kredit szerezhető, de egy félévben legföljebb 8. Azon órákért, amelyekért a doktorandusz óradíjban részesül, kredit nem adható.

9. Amennyiben az iskola előírja, hogy a doktorandusz bizonyos időközönként tanszéki-, vagy kutatócsoport szemináriumon számoljon be addigi kutatómunkájáról, akkor egy beszámoló kredit értéke 3–5 lehet. Legalább egy ilyen beszámoló előírása ajánlott (pl. a 6. beszámoltatási idő-szakban). Legföljebb két beszámolás értékelhető kredittel.

10. A doktorandusz publikációiért, valamint aktív konferencia-előadásaiért (posztereiért) kreditet kaphat, amennyiben az megjelenik az illető konferencia kiadványában. Ennek pontértéke függ attól, hogy az elért eredményben mennyi az illető hozzájárulása.

A krediteket az illetékes doktori iskola tanácsa határozza meg az illetékes tudományterületi/tudományági doktori tanács egyetértésével.

Kr. 11.§ (2) Az egészségügyi szakirányú felsőfokú szakképzési rendszerben rezidensként, vagy a felsőoktatási intézmények oktatói utánpótlásának biztosítására meghatározott szakképzésben központi gyakornokként résztvevők által teljesített törzsképzési és szakgyakorlati időből az illetékes kreditátviteli bizottság – a doktori szabályzatában meghatározottak szerint –, a doktori képzésben legföljebb két félév, illetve hatvan kredit el-ismerését engedélyezheti.

11. A Kormányrendelet által lehetővé tett beszámításokról a doktori iskolatanácsa dönt az illetékes tudományterületi doktori tanács egyetértésével. Ilyen beszámítás csak a szervezett képzésben részt vevő doktoranduszok esetén lehetséges.

12. A kreditek megszerzését az elméleti kurzus előadója, a kutatási kreditet a témavezető, a tudományos beszámolóért, valamint a publikációkért adott krediteket a képzési/kutatási program vezetője igazolja. A doktori iskola vezetője igazolja az előző pont alapján beszámított krediteket.

13. Az oktatási időszakok teljesítését a tudományágilag illetékes kar tudományos ügyekért felelős dékán igazolja a TDT elnökének ellenjegyzésével.”

A Neveléstudományi Doktori Iskolában alkalmazott kreditek

1. Heti 2 órás kurzus értéke 5 kredit.
2. Hazai publikáció értéke 5-10 kredit.
3. Nemzetközi publikáció értéke 10-20 kredit.
4. SCI/SCSI-ben referált publikáció értéke 25 kredit.
5. Társszerzős munkák esetében a szerzők részesedését azonosnak tekintjük. A publikációi kreditértékét a társszerzők számával osztjuk, töredék kredit esetén felfelé kerekítünk. Ez alól kivételt jelentenek az impakt faktorral rendelkező folyóiratokban megjelent tanulmányok és a témavezetővel mint társszerzővel publikált munkák.
Többszerzős impakt faktoros tanulmányok esetében a szerzői sorrend alapján számítjuk a kreditértéket: ahányadik az adott szerző a társszerzők sorában, annyival osztjuk a publikáció kreditértékét.
A témavezetőt a kreditérték számításánál nem tekintjük társszerzőnek.

A félévenkénti minimális tanulmányi-kutatási terhelést az alábbi táblázat határozza meg.

Félév	Kurzusok 50-60 kredit			Kutatómunka 120-130 kredit			Kumulatív min.
	Kötelező	Kötelezően választh.	Szabadon választh.	Kutatási szeminárium	Publikáció	Tanítás	
1.	5	5	5	Kutatási terv 5	0-(20)	0	20
2.	5	5	5	Szakirodalmi tanulmány 5	10-(20)	(8)	45
3.	5	(5)	5	Kutatási beszámoló I. 5	10-(20)	(8)	75
4.	5	(5)	5	Kutatási beszámoló II. 5	10-(20)	(8)	110
5.	0	0	(5)	Kutatási beszámoló III. 5	10-(20)	(8)	150
6.	0	0	(5)	Kutatási beszámoló IV. 5	10-(20)	(8)	180
Össz.:	20	10-(20)	20-(30)	10-(30)	50-(120)	0-(40)	180

A kutatási beszámoló publikálható színvonalú tanulmány, amely a félév során végzett munkát összegzi, és a készülő értekezés része lehet. Terjedelme kb. 40000 karakter (12-15 oldal). A témavezető értékeli és fogadja el.

Publikációként a megjelent vagy (dokumentáltan) elfogadott publikációkat lehet beszámítani. Az egyes publikációk kreditértékét (a folyóirat ill. könyv elismertsége alapján) a Doktori Iskola tanácsa határozza meg.

Más doktori iskolákban végzett tanulmányok beszámításáról és kreditértékének megállapításáról a Doktori Iskola tanácsa dönt.